

УДК 347.4:347.7

Кетрарь Анна Андріївна,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри
права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

УМОВИ АВТОРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Постановка проблеми. Авторське право в сучасних умовах – умовах ринкового господарювання, багаточисельних творчих розробок та досягнень, є однією з найбільш значущих й динамічних областей права.

Постійне зростання попиту на об'єкти авторського права, обумовлює необхідність запровадження ефективних механізмів взаємодії суб'єктів авторського права з користувачами зазначених об'єктів. Основою такої взаємодії є договірні зобов'язання у сфері авторського права. Авторські договори забезпечують реалізацію майнових прав на твір, отримання належної винагороди авторами (іншими суб'єктами, яким належить майнове право на твір), охорону та захист особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторських відносин від неправомірних посягань. Саме завдяки цьому, вивчення та аналіз умов авторських договорів, що погоджуються сторонами та закріплюють їх інтереси, є актуальним питанням, у теоретичному та прикладному аспектах.

Стан дослідження теми. Сформульовані у статті теоретичні висновки ґрунтуються на загальних досягненнях юридичної науки, у тому числі на результатах досліджень таких науковців як С.М. Бервено, В.В. Камінський, І.Б. Новицький, Р.Ш. Рахматуліна, Є.О. Суханов, О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, С.А. Чернишова та ін. Вивчення та аналіз праць цих науковців дали змогу визначити й оцінити стан досліджуваної проблеми, виявити та проаналізувати питання, що постали на сучасному етапі у досліджуваній сфері.

Метою дослідження є здійснення комплексного науково-теоретичного аналізу змісту авторського договору як правочину.

Виклад основного матеріалу. Зміст авторського договору як правочину (юридичного факту) складає сукупність погоджених його сторонами умов, у яких закріплюються певні інтереси сторін.

Слід зазначити, що в теорії цивільного права, договірні умови прийнято поділяти на три окремі групи. Виділяють істотні, звичайні та випадкові умови договору. Особливої уваги законодавець приділяє істотним умовам, оскільки не досягнення

згоди з істотних умов тягне за собою не укладення договору.

Так, згідно зі ст. 638 ЦК України, договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. При цьому, істотними визнаються наступні умови: про предмет договору; визначені законом як істотні; такі, що є необхідними для договорів певного виду; а також умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

В свою чергу, визначення звичайних і випадкових умов можна зустріти лише у науковій літературі.

Під звичайними розуміються умови, зміст яких відповідає диспозитивним нормам закону і звичаям; якщо такі норми відсутні у договорі, то спірні стосунки між сторонами регулюються у відповідності з диспозитивними нормами [1, с. 80].

Умови, що виражають специфічні особливості певного виду договору є випадковими, тобто такими, що не є необхідними, та не є звичайними частинами договору, а входять у його зміст лише тоді, коли цього побажають сторони [2, с. 148].

Варто звернути увагу, на те, що випадкові умови договору, будучи запропонованими для узгодження однією із сторін, завжди будуть істотними, відповідно до ст. 628 ЦК України. У свою чергу звичайні умови або трансформуються в істотні, у тому випадку, якщо сторони прямо обирають відповідний варіант поведінки, передбачений диспозитивною нормою, або взагалі не узгоджуються сторонами [3, с. 402]. Таким чином, маємо зробити висновок, що саме у зв'язку з цим, на законодавчому рівні, поняття звичайних та випадкових умов не використовуються.

Слід зазначити, що істотні умови можна також поділити на два види, це – нормативні та ініціативні умови. Нормативними є ті умови, які закон визначає як необхідні, для укладення договорів певного виду. У свою чергу ініціативні умови можуть вноситися у договір за бажанням сторін.

Майже подібним є поділ істотних умов на: об'єктивні (передбачені законом, як необхідні для

певного виду договору), та суб'єктивні (погоджені за вимогою однієї із сторін) умови [4, с. 143].

У міжнародній правовій практиці виділяють також прямі умови та умови, що маються на увазі. Умови, що маються на увазі, на відміну від прямих, не вказуються в тексті договору, але при цьому впливають з його характеру та мети, практики взаємовідношення сторін, а також принципів справедливості, добросовісності, розумності та чесної ділової практики [5, с. 192].

Що стосується умов авторських договорів, слід звернути увагу на те, що до них застосовуються усі загальні положення про цивільно-правовий договір визначені у 2 розділі ЦК України, зокрема, це стосується і істотних умов (ст. 638 ЦК).

Поміж тим ЦК України не конкретизує істотні умови саме авторських договорів. У ст. 1109, він вказує лише умови, що повинні визначатися у ліцензійних договорах, це: вид ліцензії; конкретні права, що надаються за договором; способи використання об'єкта права інтелектуальної власності; строк дії договору; територія, на яку поширюються права що передаються; розмір, порядок і строки виплати винагороди за використання об'єкта права інтелектуальної власності; а також інші умови, які сторони вважають за необхідне включити у договір.

Крім того, згідно зі ст. 1109-1110 ЦК України: 1) вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено договором; 2) у разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України; 3) у разі відсутності у ліцензійному договорі умови про строк договору він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на зазначений у договорі об'єкт, але не більше ніж на п'ять років; якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного терміну жодна із сторін не повідомить письмово іншу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений час.

В авторському договорі про передачу виключного (невиключного) права на використання твору, можуть бути передбачені істотні умови аналогічні умовам, що передбачені для ліцензійного договору. Разом із тим, авторське законодавство конкретизує істотні умови щодо авторського договору окремого виду.

Так, згідно п. 2 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон), договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов: строку дії договору, способу використання твору, території,

на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди.

Варто звернути увагу на те, що Закон, серед істотних умов авторського договору про передачу прав на використання твору – предмет не називає. Однак, згідно з ЦК України, предмет є однією із найважливіших істотних умов, для будь-якого виду цивільно-правового договору. Предмет охоплює все те, з приводу чого укладається договір, його характеристики визначаються в залежності від виду договору.

У юридичній літературі спірним залишається питання стосовно того, що саме слід вважати предметом авторського договору. Існує точка зору, що ним є сам твір, тобто об'єкт авторського права. Однак, на нашу думку, предметом авторського договору, виходячи із норм Закону, слід вважати майнові права на використання конкретного твору. Тож, при укладанні авторського договору обов'язково повинні бути узгоджені питання стосовно виду та характеру прав що за ним передаються, а також питання про те, відносно якого саме твору ці права діють.

Згідно з п. 8 ст. 33 Закону, усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені; майнові права що не зазначені у відповідному договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним. Теж саме правило містить і ст. 31 Закону, стосовно авторського договору про передачу (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права.

З метою уникнення спірних ситуацій, у договорах про передачу права на використання твору (ст. 32 Закону) бажано чітко вказувати які права передаються – виключні або невиключні. Окрім цього, не варто при наявності вказівки на винятковість прав, що передаються за авторським договором, використовувати нестандартну термінологію, наприклад, «ексклюзивні права», «універсальні права», оскільки подібні терміни є аналогами понять, що використовуються у зарубіжному законодавстві, і на практиці можуть призводити до різних за значенням тлумачень договірних положень, та сприяти виникненню конфліктів між сторонам [6, с. 59].

Крім того, існують певні розбіжності та протиріччя у розумінні сутності окремих видів майнових прав на використання твору, та способів використання твору [7, с. 244; 8, с. 64].

Один й той самий вид виключних прав може включати різні способи використання твору, у свою чергу деякі способи використання творів можуть торкатися одразу кількох видів майнових прав. Так, наприклад, право на оприлюднення тво-

ру, включає у собі такі способи використання, як: опублікування, публічне виконання, публічний показ, публічну демонстрацію, публічне сповіщення тощо. Ще більш яскравим прикладом є випадки, коли спосіб використання твору, стосується одразу декількох видів прав, це може відбуватися, у разі використання творів у всевітній мережі Інтернет.

Виходячи із цього, оптимальним вирішенням зазначеного питання є обов'язкове визначення у тексті авторського договору про передачу виключного (невиключного) права на використання твору, як переліку прав, що за ним надаються, так і способів використання твору, які згідно з договором, дозволяється здійснювати.

Наступною істотною умовою, що зазначена у Законі, є строк дії авторського договору про передачу прав на використання твору.

Згідно зі ст. 251 ЦК України, строком є певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Ст. 631 ЦК України визначає, що строк договору – це час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору.

В авторському договорі, строк має декілька значень.

По-перше, сторони, за загальним правилом, повинні дістати згоди, стосовно строку на який передаються права на використання твору, при цьому цей строк, ні у якому разі, не може перевищувати строків дії авторського права, що визначаються у ст. 28 Закону. Окрім цього, треба також відзначити, що незважаючи на те, що умова про строк дії авторського договору є істотною, ст. 1110 ЦК України надає можливість укладення ліцензійного договору без зазначення строку його дії. А виходячи із того, що авторський договір про передачу виключних (невиключних) прав на використання твору є аналогом ліцензійного договору, можна зробити висновок, що застосування норм, ст. 1110 ЦК є доцільним і стосовно зазначеного виду авторського договору.

По-друге, окрім загального строку дії, авторський договір про передачу прав на використання твору, як правило, фіксує строки виконання сторонами договірних зобов'язань. Так, наприклад, у разі, якщо автор зацікавлений у швидкому отриманні відсоткових відрахувань за використання твору, у договорі може бути встановлений строк, під час якого повинно розпочатися використання об'єкта авторського права.

В авторському договорі про створення за замовленням і використання твору, строк протягом якого має бути створений об'єкт авторського права є обов'язковою умовою. Цей строк може співпадати із загальним строком дії авторського

договору, а може бути коротшим за нього. Так, у авторському договорі замовлення, окрім строку наданого автору на створення твору, може бути визначений конкретний строк розгляду зазначеного твору замовником, а також строк для опрацювання творцем отриманих від замовника зауважень. З цього приводу, заслуговує уваги думка С.А. Чернишової, яка пропонує поділяти строки на декілька груп: строки, обов'язкові для обох сторін договору; строки, обов'язкові для автора; строки, обов'язкові для організації [9, с. 76].

Наступну істотну умову авторського договору про передачу виключного (невиключного) права на використання твору – територію, на яку поширюється право що передається, слід як можна детальніше вказати у тексті договору. Як територія дії зазначеного авторського договору, може бути визначена територія окремої країни, декількох країн, групи країн (наприклад територія ЄС, або країн що розташовані на території колишнього СРСР), територія всіх країн світу.

Варто звернути увагу на те, що як і у випадку зі строком дії авторського договору, умова про територію, на яку поширюється передаване право є істотною, але може прямо не вказуватись у договорі. ЦК України (п. 7 ст. 1109), знову ж таки, надає можливість укладення ліцензійного договору при відсутності умови про територію.

Що ж стосується договору про передачу (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права (ст. 31 Закону), то на відміну від договорів про передачу виключного (невиключного) права на використання твору (ст. 32 Закону), умови про строк дії та територію на яку поширюються передані права, не належать до його істотних умов. За загальним правилом цей договір має безстроковий характер, тобто обмежується лише строком дії майнових прав на твір, відповідно до ст. 28 Закону, та не має територіальних обмежень.

Визначення розміру та порядку виплати авторської винагороди – ще одна істотна умова, яка позначена у ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Віднесення розміру та порядку виплати авторської винагороди до істотних умов авторського договору, на нашу думку, обумовлено в першу чергу тим, що законодавець врахував, економічне положення автора, як зазвичай більш слабкого суб'єкта правовідносин, тобто був врахований його, як правило низький рівень юридичних знань, та недостатність інформаційної усвідомленості в галузі договірних відносин.

В юридичній літературі існує точка зору, відповідно до якої, автор чи інший правоволоділець, має право відмовитися від авторської винагороди, шляхом укладання авторського договору на без-

оплатній основі. Спори стосовного цього питання тривають вже довгий час, як серед теоретиків, так і серед практикуючих юристів.

Так, Е.П. Гаврілов припускає, що авторсько-правові відносини можуть будуватися на безоплатній основі, однак при цьому користувач ризикує тим, що через певний уривок часу, автор може подати позов про невиплату авторської винагороди [10, с. 157].

М.О. Мірашнікова вказує на те, що проблеми з толкуванням норм закону виникають у зв'язку з його буквальним сприйняттям, без урахування норм що стосуються принципу здійснення суб'єктами цивільного права своїх суб'єктивних прав на власний розсуд, та принципу свободи договору [11, с. 84].

На думку О.П. Сергєєва, закон не забороняє передачу авторських прав шляхом укладання договору на безоплатній основі, однак це повинно бути чітко визначено у тексті договору [12, с. 261].

Однак, на наш погляд, а ні Закон, а ні інші нормативно-правові акти України, не передбачають укладання безоплатного договору про передачу прав на використання творів.

П. 5 ст. 626 ЦК України, містить, так звану презумпцію відплатності цивільного договору. Відповідно до неї, договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору. Таким чином авторський договір, вважається відплатним, навіть якщо у його умовах це прямо не визначено. Закон України «Про авторське право і суміжні права» не містить диспозитивної норми, яка б допускала можливість укладання безоплатного авторського договору про передачу прав на використання творів, а навпаки, у п. 2 ст. 33 Закону, серед істотних умов вказує розмір та порядок виплати авторської винагороди. Окрім цього, відповідно до п. 5 ст. 33 Закону, умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

Інше питання полягає у тому, яку роль буде відігравати вищезазначене, якщо уявити, що суб'єкт авторського права та користувач укладуть договір, який буде містити наступну умову: «Користувач зобов'язаний сплатити автору винагороду у розмі-

рі однієї гривні...»? [13, с. 147] Будь яким формальним вимогам закону зазначена умова не протиречить, так як, на законодавчому рівні визначаються лише мінімальні ставки винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав. А згідно з п. 5 ст. 15 Закону винагорода може здійснюватися також у формі одноразового (паушального) платежу, відносно мінімального розміру якого законодавство не містить а ні яких обмежень.

Отже, можна сказати, що законодавство не передбачає можливості укладання безоплатного авторського договору про передачу прав на використання твору, що в певній мірі обмежує права сторін при укладанні договору. Тому, пропонуємо доповнити абзац другий ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» наступною фразою: «...якщо сторонами не передбачений безоплатний характер договору...», та викласти його у наступній редакції:

«Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру та порядку виплати авторської винагороди, якщо сторонами не передбачений безоплатний характер договору, а також інших умов щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди)».

Висновки. Істотними умовами договорів про передачу прав на використання творів, є: предмет, строк дії договору, спосіб використання твору, територія на яку поширюється право що передається, розмір і порядок авторської винагороди, а також інші умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін необхідно досягнути згоди. На відміну від договорів про передачу прав на використання творів, умови договору про передавання (відчуження) майнових прав, які стосуються території та строку дії договору, не належать до істотних умов. Серед умов, притаманних саме авторському договору замовлення, можна виділити строк, протягом якого має бути створений об'єкт авторського права, а також способи та умови використання твору замовником.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рахматулина Р.Ш. Договор в авторском праве с участием иностранных лиц. / Р.Ш. Рахматулина – М. : ЮРКОМПАН-НИ, 2011. – 178 с.
2. Новицкий И.Б. Советское гражданское право / И.Б. Новицкий – М. : Госюриздат, 1950. – 327 с.
3. Карапетов А.Г. Свобода договора и ее пределы. Т. 2: Пределы определения условий договора в зарубежном и российском праве / А.Г. Карапетов, А.И. Савельев. – М. : Статут, 2012. – 453 с.
4. Бервено С.М. Проблеми договірної права України : моногр. / С.М. Бервено. – К. : Юрінком України, 2006. – 360 с.
5. Гражданское право: В 4 т. Том 3: Обязательственное право: учебн. / Отв. ред. Е.А. Суханов. – [3-е изд., перераб. и доп.] – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 800 с.

6. Авторское право. Вводный курс. / В.Е. Козырев, Н.Л. Леонтьев. – М. : Логос, 2007. – 256 с.
7. Интеллектуальная собственность (исключительные права) : учеб. пособ. / под. ред. Н.М. Коршунова. – М. : Эксмо, 2006. – 576 с.
8. Мусияка В.Л. Авторские договоры / В.Л.Мусияка. – К. : УМКВО, 1988. – 83 с.
9. Чернышева С.А. Художественное творчество и закон / С.А. Чернышева – М. : Моск. рабочий, 1980. – 96 с.
10. Гаврилов Э.П. Комментарий к закону об авторском праве и смежных правах / Э.П. Гаврилов. – М. : Экзамен, 2003. – 352 с.
11. Мирошникова М.А. Сингулярное правопреемство в авторских правах М.А. Мирошникова. – СПб : Юридический центр Пресс, 2005. – 274 с.
12. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : учебн. / А.П. Сергеев. – М. : Проспект, 1999. – 752 с.
13. Каминский В.В. Передача авторских прав по договору: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / В.В. Каминский. – М, 2006. – 188 с.

Кетрарь Анна Андріївна

УМОВИ АВТОРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

У статті досліджено зміст авторського договору як правочину (юридичного факту), що є сукупністю погоджених його сторонами умов, у яких закріплюються певні інтереси сторін.

Розглянуто цивільно-правовий підхід до розподілу договірних умов на істотні, звичайні та випадкові умови. Визначено, що істотні умови авторського договору можна поділити на нормативні та ініціативні або об'єктивні та суб'єктивні умови.

Окремо розглянуто істотні умови що передбачені чинним законодавством України для окремих видів авторських договорів.

Ключові слова: авторське право, авторський договір, зміст авторського договору, істотні умови авторського договору, укладення авторського договору.

Кетрарь Анна Андреевна

УСЛОВИЯ АВТОРСКИХ ДОГОВОРОВ

В статье исследовано содержание авторского договора как сделки (юридического факта), которая представляет собой совокупность согласованных его сторонами условий, закрепляющих определенные интересы сторон.

Рассмотрен гражданско-правовой подход, в соответствии с которым договорные условия разделяют на существенные, обычные и случайные условия. Определено, что существенные условия авторского договора можно разделить на нормативные и инициативные или объективные и субъективные условия.

Отдельно рассмотрены существенные условия предусмотренные действующим законодательством Украины для отдельных видов авторских договоров.

Ключевые слова: авторское право, авторский договор, содержание авторского договора, существенные условия авторского договора, заключение авторского договора.

Ketrar AnnaAndriyivna

CONDITIONS COPYRIGHT AGREEMENTS

In the article the author's contract as the content of the transaction (the legal fact), which is a set of agreed by the parties conditions that perpetuate certain interests of the parties.

Considered a civil campaign, under which the contract conditions are divided into essential, common and random conditions. It was determined that the essential conditions of the copyright agreement can be divided into regulatory and initiative or objective and subjective conditions.

Separately considered essential conditions stipulated by the current legislation of Ukraine for certain types of copyright agreements.

Keywords: copyright, author's contract, the contents of the author's contract, the essential conditions of the author's contract, conclusion of a contract.